

SVENSKA JERUSALEMSFÖRENINGENS TIDSKRIFT

ÅRGÅNG 121 – FEBRUARI 2022 – NR 1

*Gordons Golgata, just
utanför Damaskusporten
med den tomma graven.
Foto: LM Adrian*

Ur innehållet:

Från judemission till kristet fredsarbete

sid 5

Bönevecka för kristen enhet i Jerusalem

sid 16

Två kvinnors möte på en gårdsplan i Ein Karem

sid 21

Vad är Svenska Jerusalemsföreningen?

Svenska Jerusalemsföreningen grundades 1900 och har sedan dess varit verksam i Jerusalem och Betlehem genom skolor och sjukhus.

I dag driver föreningen Den Gode Herdens skola för drygt 300 palestinska flickor och några pojkar från förskola till studentexamen. Mer än 60 procent av driften betalas via gåvor från enskilda givare, stiftelser, fonder, kollektor och fadder gåvor.

Föreningen äger också det största regionsjukhuset i Betlehemsområdet, en fastighet som hyrs ut till det palestinska hälsovårdsministeriet.

Biskop emeritus Jan-Olof Johansson, Växjö, är ordförande.

Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift utkommer med fyra nummer per år. Den skickas till präster och diakoner i Svenska kyrkan samt till den som gett en gåva till Svenska Jerusalemsföreningen.

Adressregistret används enbart för Svenska Jerusalemsföreningens verksamhet.

Du som inte får tidskriften hem till dig men vill ha den kan meddela sydvind@gmail.com eller sätta in en gåva till Svenska Jerusalemsföreningen på Bg 401-3330 och på talongen ange "ny medlem".

Medlemsavgiften i Svenska Jerusalemsföreningen är 150kr/år eller livslångt 3 000 kr.

Swish

Du kan nu på ett ännu enklare sätt ge en gåva till Den Gode Herdens svenska skola i Betlehem. Om du har swish, så kan du swisha din gåva. Numret är 123-218 27 23. Skriv "Gåva till skolan"!

Autogiro

Du kan bli regelbunden gåvogivare genom att ansöka om Autogiro. Med Autogiro dras varje månad det belopp som Du önskar ge.

Tre ben

Svenska Jerusalemsföreningen vill genom skolverksamheten:

- **stärka kvinnans ställning** genom att erbjuda kvalificerad undervisning för flickor och rusta dem för att ta ansvar i det lokala samhället
- **bidra till fred och försoning** och erbjuda såväl kristna som muslimska flickor i Betlehemsområdet undervisning. Om flickor har varit bänkkamrater i upp till tolv år, menar Jerusalemsföreningen, att man därmed har byggt broar över religions- och kulturgränser som leder till förståelse för varandra i en region där dessa kontakter inte är alltför vanliga
- **stärka den kristna minoriteten** i Jesu egen födelsestad.

Läs mer på: www.jerusalemsforeningen.se.
Där finns också tidskriften att läsa.

Ordföranden har ordet: Vår på gång.....	3
Ny sekreterare i Jerusalemsföreningen.....	4
Från judemission till kristet fredsarbete av Stig Norin.....	5
Anna Hjälms ny direktor på STI.....	11
Min vän Jay, Israels storspion av Thommy Bäckström.....	12
Böneveckor för kristen enhet i Jerusalem av Karin Ekblom.....	16
En oansenlig detalj – Bokrecension av Anna Hjälms.....	20
Två kvinnors möte på en gårdsplan i Ein Karem av Jan-Olof Aggedal.....	21
Folkkrätsrapporter om apartheid.....	26
Oswald, fader Daniel – hjältemodig räddare av judar – Bokrecension av Göran Rask.....	27
Information om Jerusalemsföreningen: Bjud oss digitalt eller fysiskt!.....	31
Palestinsk kulturfestival i Uppsala.....	32
Gåvoredovisning.....	34
Faddertalong.....	35
Adresser.....	36

Ordföranden har ordet

Vår på gång

Det snöar i Betlehem.

Det var nyheten härom veckan. Det händer nu och då, fast kanske inte varje vinter, men uppståndelsen blir stor när det sker. När väderprognosen anger snö beger man sig till affären för att bunkra upp med mat och förnödenheter i en slags skräckblandad förtjusning. Det är ju ändå häftigt med snö.

Skolor och affärer. Bageri och verkstäder. Inget är öppet. Och gatorna är inte framkomliga. Det blev ganska mycket snö i år men bara ett par dagar. Längre än så kan snön inte ligga kvar på den förhållandevis varma marken.

Det våras i Betlehem. Det var nästa stora nyhet jag fick efter några dagar. Mandelträden blommade och Tanturdalen mellan Bethlehem och Jerusalem lyste än en gång vit men nu inte av snö utan av blommor. När mandelträden blommar då vet man att det våras. Ett säkert vårtecken. Nästan lika stor uppståndelse som när det snöar.

Och snart är det påsk. Den stora uppståndelsens högtid. Livet som övervinner döden och ljuset som skingrar mörkret.

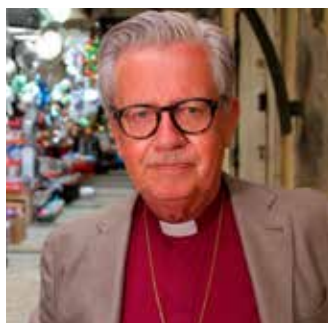
I år blir det en lång påsk i Betlehem. När den västerländska påskdagen firas, som vi gör den 17 april i år, firar de österländska kyrkorna påsksöndag och påskdagen därmed den 24 april.

Det blir alltså ett långt påsklov i år på Den Gode Herdens skola. Påsken högtidlighålls enligt både den gregorianska och julianska kalendern. Jag är inte säker på att eleverna tycker det är så bra som man kunde tro. Skolan är ju, som många av dem säger, det roligaste de vet. Skolan ger en känsla av frihet då det innebär att man får lära sig nya saker och se ut över världen från den egna instängda verkligheten.

Dessutom har skolan på grund av pandemin fått stängas nu och då, som vi rapporterat om. Nu senast fick den stängas en vecka då spridningen av omikronviruset var stor. Skälet till att skolorna stängdes var för att inte överbelasta en redan ansträngd och inte tillräckligt stor sjukvård i de palestinska områdena.

Men rektor Aida och skolledningen planerar nu för studentexamen i år med traditionsenlig festivitas, som man inte kunnat ha på två år, med studenternas familjer och andra gäster. Den 22 maj är studentfesten tänkt att gå av stapeln och som vanligt är det ett 20-tal ungdomar som välförtjänt ska få sin studentexamen då.

Det är alltså tid för studentpresenter! En sådan skulle mycket väl kunna vara att ge en extra gåva till Den Gode Herdens skola så här på vårkanten i påsktid. Vi har inte riktigt kommit tillbaka till samma nivå på gåvorna som före pandemin. Men

Snö i Betlehem.

Foto: Usama Nicola

det gör vi säkert snart. Varmt tack!

Så nu hoppas vi på en ny vår med ljus och liv och att mörker och kyla med förödande virus ska ge vika både i Betlehem och här hemma liksom över hela vår jord.

Det finns alltid anledning men inte minst denna vår att önska oss alla en befriande uppståndelsetid och en Glad Påsk! ■

Jan-Olof Johansson
Ordförande, biskop emeritus

Mandelträd i blomning. Foto: Usama Nicola

Ny sekreterare i Jerusalemsföreningen

Vid årsmötet med Jerusalem i januari valdes Gudrun Norrfjärd till ny sekreterare efter Anna Hjälms, som blivit direktor på Svenska Teologiska Institutet i Jerusalem (se s 11).

- Jag har funnits med i styrelsen som suppleant sedan några år tillbaka. Mitt intresse och engagemang för människorna i Palestina och Israel kommer framförallt från min erfarenhet som följeslagare genom det ekumeniska följeslagarprogrammet. Numera jobbar jag till vardags i Skallsjö församling i Floda och Tollered, medan jag också läser sista terminen på diakonprogrammet på Utbildningsinstitutet i Uppsala. Tidigare har jag under många år jobbat inom folkbildningen, framförallt på Sensus. Nu ser jag fram emot att lära känna föreningen, och inte minst skolan, bättre genom rollen som sekreterare.

Den nya styrelsen består av: Jan-Olof Johansson ordf, Stig Norin v ordf, Gudrun Norrfjärd sekr, Göran Rask kassaförvaltare, Monica Lövestam Adrian, Kjell Jonasson, Jonas Agestam, Karin Axelsson-Zaar, Svenska kyrkans representant. Suppleanter: Ann-Sofi Nilsson, David Wass, Solveig Hanna.

Ordförande Jan-Olof Johansson avtackade sekreterare Anna Hjälms. Samtidigt välkomnades Gudrun Norrfjärd (t h) som ny sekreterare. Foto: LM Adrian

Från judemission till kristet fredsarbete

Den 31 oktober 1898 invigdes den nya lutherska kyrkan, Erlöserkirche, i Jerusalem. Denna händelse blev startpunkten för Svenska Jerusalemsföreningen.

I början av juli år 1898, när Visbybiskopen Knut Henning Gezelius von Schéele, som nyligen fyllt 60 år, hade samlats med sin familj för den dagliga morgonandakten kom ett brev från Kungliga Utrikesdepartementet. Längre hade han haft en längtan att få se det Heliga Landet, men började nu känna sig för gammal för en sådan resa. När han öppnade brevet fick han reda på att han av konungen fått i uppdrag att representera Svenska kyrkan vid invigningen av Jerusalems nya lutherska kyrka och han fylldes av en stor glädje.

Den 13 oktober tog han tåget söderut från Stockholm. Resan gick via Basel och Genua. Från Genua, där ett par hundra Jerusalemsfarare nu var samlade blev det en stormig sjöresa till Alexandria i Egypten. Efter ett par dagars sightseeing i Egypten fortsatte båtresan till Jaffa. Biskopen beskriver hur han, när han såg Palestinas kust, i sitt inre sjöng psalmen:

*Se det goda land, på den andra strand,
där Guds folk igenom strider,
genom hav och öknar skrider,
vid sin Josuas hand. Sök det goda land.*

Därifrån var det tåg till Jerusalem och när de kom fram möttes de av en hornmusikkår som spelade psalmen "Jerusalem du högt belägna stad, o vore jag i dig". (Denna psalm fanns inte i dåvarande svenska psalmbok utan först i tillägget år 1921 och då med något annorlunda text. Psalmen fanns med 1937, men togs bort i nu gällande psalmbok. Von Scheele återger den tyska texten.)

Den 29 oktober klockan 15 kom den kejsarliga kortegen, med kejsaren själv ridande på en vit häst fram till den nybyggda kyrkan. Kejsaren hälsades av den preussiska kulturministern och svarade själv med ett tal, som enligt von Schéeles referat gick ut på att evangeliets bekännare, det vill säga de närvarande gästerna, skulle uppföra sig väl i staden, så att trons sanning blev genom deras vandel bekräftad. Men undrar ju litet vad han befärade.

Den tyska kejsaren anländer till Jerusalem.

Nästa dag var det besök i Betlehem, där kejsarens skulle inviga ett evangeliskt barnhem. Efter gudstjänst i den lutherska kyrkan där och besök i Födelsekyrkan gick färden åter till Jerusalem. På kvällen samlades tyskarna till en hejdundrande fest, dock inte kejsaren som tillsammans med andra deltog i en andakt på Oljebberget, men själv satt Biskop von Schéele satt ensam vid brunnen på hotellets gård och begrundade dagens rika erfarenheter, som han sammanfattar med psalmens ord:

*Och vore ej det barnet fött,
förtappat bleve då allt kött,
nu frälsning bjuds åt alla.*

Så kom då den stora dagen. Processionen, eller snarare festtåget började samlas kl. 8 på morgonen utanför biskopens hotell och satte sig i rörelse mot Jaffaporten och fortsatte därifrån till Erlöserkirche där den högtidliga gudstjänsten ägde rum. Därefter höll kejsaren ett för biskopen mycket gripande tal. "Var och en i sitt stånd och i sin kallelse må se till att vi alla som bära den korsfäste Herrens namn, även föra ett liv, som bär det högt lovade namnets tecken, i vilket allena seger står att vinna över syndens och själviskhetens mörka makter."

Biskopens besök i Jerusalem blev incitamentet till att för Kristus vinna Det Heliga Landets befolkning och i synnerhet judarna. Han skriver att antalet judar i Jerusalem och dess omnejd vid den aktuella tiden var ca 40 000 vilket var två tredjedelar av befolkningen. Men han såg också den lokala nöden och beundrade den evangeliska missionens möda med undervisning och socialt arbete. Han menade att här måste också Sverige vara med. Det bör bildas en svensk Jerusalemsförening.

Vid det Coronaanpassade årsmötet i januari talade professor Stig Norin om hur sjukhuset i Betlehem kom till.

Jerusalemföreningen bildas

Väl hemkommen till Sverige tog han kontakt med kung Oskar II, som lovade sitt stöd och beskydd åt en sådan förening. Den 14 maj år 1900 samlades elva män i Stockholms storkyrka och bildade denna förening som nu har 122 år på nacken. Föreningens förste ordförande blev friherren och riksmarskalken Fredrik von Essen och von Schéele blev vice ordförande för att sedan år 1906 själv bli ordförande. Föreningens syfte var "att genom uppfostrings- och välgörenhetsanstalter åt Kristus vinna Det Heliga Landets befolkning". Att föreningens syfte var judemission var något som starkt betonades för hemmapubliken.

Första numret av föreningens tidskrift inleddes med en artikel betitlad "Jag står i skuld". Den tanke som här framfördes var att eftersom vi fått Herren Jesus Kristus från judarna så häftar vi alla i en skuld till det judiska folket, som vi nu måste betala igen genom att ge Kristus tillbaka till judarna. Hur många judar som uppskattade denna form av tacksamhet förmåler inte historien, men föreningen fick stort gensvar. Redan första året samlade den 542 medlemmar och året därpå var det mer än 800.

Inte realistiskt med judemission

Samtidigt måste rimligen såväl von Schéele, efter sitt besök i Jerusalem, som de övriga styrelsemedlemmarna vara väl medvetna om att judemission inte var något realistiskt projekt. Våldigt snart blev tyngdpunkten i praktiken flyttad från judemission till stöd åt de lokala kristna. Ett av föreningens första åtaganden var att skicka en läkare, Gustaf Ribbing till Betlehem, en stad som på den tiden hade en huvudsakligen kristen befolkning.

Den skolverksamhet i Jerusalem som redan 1902 började som småbarnsskola/förskola hade också huvudsakligen elever från redan kristna hem. Detta fortsatte under mellankrigstiden, då skolan under ledning av den legendariska lärarinnan Signe Ekblad utvecklades till en fullständig Primary School efter det brittiska skol-systemet. Signe Ekblad, som kom till skolan år 1922 noterade att av de 62 barnen kom 43 från grekisk-ortodoxa hem, 8 från protestantiska, 7 från muslimska och 4 från romersk-katolska.

Signe Ekblad var den första svenska läraren, med en av sina klasser.

Signe Ekblad skrev också att vi i Sverige ofta har en överdriven bild av antalet judar i Palestina. År 1922 hade landet 750 000 innevånare. Av dessa var 11 % judar, 78 % muslimer och 10 % kristna. Skolan verkade framförallt bland muslimer och kristna. Hon konstaterade att de judiska barnen var väl försedda med egna skolor. Dessutom önskar de judiska föräldrarna att barnen skall undervisas i hebreiska och helst också på hebreiska.

Signe Ekblad ömmade för muslimerna

Men desto mera ömmade hon för muslimerna, de hade inga egna bra skolor och genom barnen sprids evangeliet också till hemmen. När det gäller de inhemska kristna hade hon det bästa samarbetet med de grekisk ortodoxa, men konstaterar att det rådde stor okunnighet bland dem också om de allra vanligaste bibliska berättelserna. Hon betonar att det inte handlar om att göra dem till lutheraner utan att visa dem på den skatt som de redan har.

I en artikel 1931 skriver Signe Ekblad att hon ofta får frågan varför det inte finns judiska barn i skolan. Hon svarar att Jerusalemsföreningen varken är motståndare till judar eller till judemission, men att judarna har utmärkta egna skolor och att det inte finns möjlighet att ha undervisning på både arabiska och hebreiska. Hon nämner också och att det redan från första början var de arabisktalande som sökte sig till Jerusalemsföreningens verksamhet. Detta betydde dock inte att judiska elever helt saknades i skolan. Enstaka judiska elever från arabisktalande hem kunde förekomma. Och även om det under denna tid var stora spänningar mellan judar och araber hade judiska och arabiska barn inga problem att leka och umgås tillsammans.

Gränsen skilde skolan från eleverna

Om det under Signe Ekblads verksamhetstid i Jerusalem åren 1922–1948 ändå förekom några få judiska barn i Jerusalemsföreningens skola blev situationen helt annorlunda efter kriget 1948. Stilleståndslinjen kom att gå så att skolan avskildes från sina arabiska elever, vilket innebar att dess verksamhet fick upphöra. Under elva år hade Jerusalemsföreningen ingen skolverksamhet alls. Ändringen inträffade år 1959 när föreningens dåvarande ordförande, Stockholmsbiskopen Helge Ljungberg och sekreteraren, sedermera professorn, Birger Gerhardsson var i Jerusalem och uppsökte av den lutherske kyrkoherden i Betlehem, som ville ha ekonomisk hjälp med en skola i Betlehem. Jerusalemsföreningen gick in i detta ansvar. Skolan i Jerusalem kunde säljas till

Den tyska kyrkan i Jerusalem invigdes år 1898

Jerusalems stad och för pengarna kunde en ny skola i Betlehem byggas. Detta blev Den Gode Herdens Svenska Skola. Det är en skola som idag har över 300 elever fördelade på alla nivåer från förskola till studentexamen.

Det är där vi nu befinner oss. All Jerusalemsföreningens verksamhet befinner sig i Betlehem. På Helge Ljungbergs tid var det en stad inom kungariket Jordanien, idag en stad på den av Israel ockuperade Västbanken, inom en av de små fläckar på kartan som sedan Oslo-överenskommelsen 1995 kallas Area A, och styrs av den palestinska myndigheten. Detta innebär naturligtvis att de ursprungliga tankarna på judemission nu definitivt har övergetts.

De ursprungliga stadgarna har ändrats två gånger. Första gången var 1969. Portalparagrafen innehåller inte längre orden om att åt Kristus vinna Det Heliga Landets befolkning. Paragrafen fick i stället lydelsen: "Föreningens syfte är att i kristlig anda genom undervisning, sjukvård och på annat sätt verka i Det Heliga Landet". År 1991 skedde en lätt justering till den lydelse som gäller idag: "Föreningens syfte är att i kristlig anda främja barns och ungdomsvård och fostran eller utbildning och att främja vård av behövande gamla, sjuka eller funktionshindrade i Det Heliga Landet".

Betoning på kristen närvaro i Det Heliga Landet

Orden "i kristlig anda" innebär att främja den kristna närvaron i Det Heliga Landet. Detta är en av föreningens viktigaste uppgifter i en situation när de kristna blir allt färre. Signe Ekblad kände ett problem i att de flesta av skolans elever redan var kristna. Hon önskade sig flera muslimer. Om hon visste hur bönhörd hon skulle bli. Idag är situationen den omvända. Av eleverna vid Den Gode Herdens skola kommer de allra flesta från muslimska hem. Orsaken är troligen trefaldig. En orsak är att den kristna befolkningen i Palestina har minskat kraftigt från cirka 10% på Signe Ekblads tid till cirka 1% idag. Och det måste tydligt sägas att det här inte är fråga om någon religionsförföljelse.

Aggressiva bosättare

Däremot handlar det om de dagliga problemen med begränsningar i rörelsefrihet och andra ingripanden i privatlivet såsom förstörda odlingar, antingen av aggressiva bosättare eller av israeliska staten som behöver marken till något ändamål.

Man kan naturligtvis reflektera över varför det mest är kristna som ger sig av. En förklaring är att de ofta har högre utbildning och bättre ekonomi, en förutsättning för att kunna etablera sig på ett nytt ställe. En annan är att kristna har lättare att finna sig tillrätta i västvärlden.

En annan orsak till att så få elever vid vår skola är kristna har att göra med att det finns en viss överetablering av kristna friskolor. I de palestinska områdena som helhet finns det drygt 2 000 statliga skolor och 359 privata skolor av vilka de allra flesta drivs av kristna kyrkor, församlingar och missionsorganisationer.

Fortfarande en ren flickskola

En tredje orsak till att det just på den Gode Herdens skola är så många muslimer kan ha att göra med att det är en av de få kvarvarande nära nog rena flickskolorna i området. Föreningen satsade från första början på utbildning av flickor, för det

var där behovet var som allra störst, och det var ett gott val då, men idag har det lett till att många muslimska familjer väljer att sända sina flickor just dit. Ett sätt att försöka få större jämvikt mellan muslimer och kristna vid skolan är därför att också ta in pojkar i skolan. Det är en process som har börjat men kommer att ta lång tid innan den slagit igenom på alla nivåer.

Men om det nu är så att andelen kristna skolor i Palestina är betydligt större än andelen kristna barn, så betyder det också att ganska många muslimer sänder sina barn till kristna skolor.

Ett fredsarbete

Att muslimer med vett och vilja sänder sina barn till kristna skolor, är ett viktigt led i fredsarbetet. Den kristna tron står för ett budskap om försoning som är livsviktigt för en fredlig utveckling i detta område på jorden.

Viktigt är också det stöd som Jerusalemsföreningen och dess medlemmar ger för den kristna närvaron i landet. Väldigt många västerländska kristna reser till Israel, men om de kommer till Betlehem så är det ofta bara för så många minuter som ett besök i Födelsekyrkan tar. Frågar vi de kristna i området vad vi kan göra för dem så får vi två svar.

Besök Betlehem

För det första, bed för oss, för det andra, kom hit och besök oss, se oss, bed med oss i våra gudstjänster. Det finns gott om hotell och kristna gästhem i Betlehem och priset är mycket lägre än i Jerusalem För en svensk rekommenderas naturligtvis särskilt Birgittasystrarnas gästhem, inte långt från Födelsekyrkan.

Det är så vi kan förverkliga ett av Jerusalemsföreningens viktiga uppdrag, att genom vår närvaro ge stöd åt de lokala kristna. ■

Stig Norin, Uppsala

Litteratur

- Carmel, Alex och Ejal Jakob Eisler. *Der Kaiser reist ins Heilige Land*. Stuttgart 1999.
- Ekblad, Signe. "Svenska skolan i Jerusalem." *Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift* 21(3) 1922, s. 73–76.
- "Vår uppgift." *Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift* 23(4) 1924, s. 101–105.
- "Judebarnen i vår skola." *Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift* 30(4) 1931, s. 132–137.
- "Svar på några frågor om vårt arbete." *Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift* 37(1) 1938, s. 9–16.
- Fahlgren, Sune, Mia Gröndahl och Kjell Jonasson, (utg.) *A Sweede in Jerusalem / En Svenska i Jerusalem*. Bethlehem 2012.
- Johansson, Jan-Olof och Stig Norin, (utg.) *Född i Betlehem*. Ingelstad 2000.
- Murray, Robert och Erik W. Albertson. *Läka-Lära-Tjäna*. Stockholm 1982.
- Steen, Henrik. "Bref från Pastor H Steen." *Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift* 1(4) 1902, s. 91–98.
- von Schéele, K. Henning Gezelius. *På helig mark. Minnen och intryck från de evangeliska kyrkoombudens färd för deltagande i invigningen av Erlöserkirche i Jerusalem den 31 oktober 1898*. Stockholm 1900.
- "Svenska Jerusalemsföreningen." *Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift* 1(1) 1902, s. 5–11.

Anna Hjälms ny direktör på STI

Anna Hjälms, till vänster, avlöser i augusti Maria Leppäkari som direktör på STI. Foto: Erik Törnlund, LM Adrian

Anna Hjälms har blivit utsedd till direktör för Svenska teologiska institutet i Jerusalem.

Hon har under flera år varit sekreterare i Svenska Jerusalemsföreningen och är anställd på Kyrkokansliet i Uppsala som ansvarig för projektet En värld av grannar.

Anna Hjälms har disputerat i kulturgeografi vid Umeå universitet på en avhandling om befolkningsgeografi. Tidigare har hon arbetat i Jerusalem, bland annat vid Kyrkornas Världsråds *Jerusalem Interchurch Center*.

– Svenska teologiska institutet är en unik plats och det är ett stort förtroende att få chans att leda arbetet där en tid. Jag gläder mig också åt samarbete mellan STI och Centrum för teologi och religionsvetenskap vid Lunds universitet, säger hon och fortsätter:

– Jag har en sådan respekt för de relationer och sammanhang som den nuvarande direktorn byggt upp på STI och ser fram emot att få bygga vidare på de dialoger och kontaktytor som finns. Den judisk-kristna dialog som förs på STI är så viktig, inte minst i det samhällsklimat vi nu har med antisemitism som ett stort och växande problem.

Anna Hjälms tillträder tjänsten den 1 augusti och tar då över efter Maria Leppäkari som varit direktör vid STI sedan 2015. ■

Fotnot: STI är ett teologiskt studieinstitut i Jerusalem med inriktning på religionsdialog och religionsmöten, framför allt dialog mellan kristendom och judendom. Huvudman är Svenska kyrkan.

Min vän Jay, Israels storspion

När jag gick ut gymnasiet 1971 fick jag ett stipendium som innebar att jag fick en plats som "summerstudent" vid Weizmann Institute of Science i Rehovot, Israel.

Weizmanninstitutet har fått sitt namn efter den brittiske kemisten Chaim Weizmann som blev Israels förste president. I dag är institutet det ledande naturvetenskapliga universitetet i Mellersta Östern och fick sin första Nobelpristagare 2009 i form av professor Ada Yonath, professor i strukturell biologi. Det glädde mig, det kändes som att ungdomens universitet äntligen blivit belönat.

Vi var drygt 60 stycken nybakade studenter från många länder varav de flesta kom från USA, men vi var ett gäng européer också. På förmiddagarna jobbade vi på olika laboratorier och på eftermiddagarna hade vi fritid, spelade volleyboll med mera. Under vår studietid, som varade från midsommar till slutet av augusti var vi inkvarterade i enkla stråhyddor, stora som en friggebod ungefär. Självklart lärde man bäst känna dem som man bodde ihop med. En av dessa kompisar var Jay, som fjorton år senare skulle bli uppmärksammas av media i hela världen. Om honom ska jag berätta i denna artikel.

Jay var Jonathan Pollards smeknamn. Han hade sin enkla säng en bit bort från min sänggavel. Vi låg så att säga skavfötters.

Rädda för skorpioner

Hans sängs ben var liksom min sängs ben inte i direktkontakt med golvet. I stället var de belägna i en kopp med fotogen. Varför då, kan man fråga sig? Självklart: Ingen ville ha skorpioner och andra kryp upp i sängen i nattmörkret. Koppen med fotogen förhindrade att ovälkomna besökare skulle kunna ta sig upp i bädden.

Jay var en väldigt trevlig kompis, full av idéer och upptåg, född i Texas men uppvuxen i Indiana där hans pappa var professor i mikrobiologi vid University of Notre Dame.

Jay var en aning kontroversiell och litet stökig, inte gentemot mig och mina andra kamrater i hyddan, men det uppstod i alla fall en del incidenter kring honom. Vid ett tillfälle blev han misshandlad på campen och skadade sig så illa att han fick plåstras om på sjukhuset i Rehovot. En av de amerikanska kompisarna blev påkommen med att röka marijuana. Denne blev då en hårsman från att bli hem-sänd tillbaka till USA, men hans pappa hade väddat för honom och sagt att han skulle få en hjärtinfarkt om sonen skulle bli relegerad från Weizmanninstitutet. Det var mycket hysch-hysch om vem det handlade om. Jag anade vem det handlade om men fick aldrig någon bekräftelse.

Allt nog. Jag och Jay satt i hyddan under lampans svaga sken och snackade om vad vi skulle göra i framtiden när vi nu hade avverkat gymnasiet respektive high school. Jag minns att han sa att han skulle läsa statskunskap och militär analys efter hemkomsten till USA. Mitt intresse låg mer åt psykologiämnet i Uppsala, men nog verkade hans yrkesplaner mer spännande, trots allt.

Vi brevväxlade med varandra resten av 1970-talet och han berättade om sina studier som visade att han verkligen fullföljde sina planer. Han tog examen i statsvetenskap vid Stanford University i Kalifornien och berättade att han nu avsåg att söka jobb vid CIA. Vid den tiden (1976–1979) hade jag fixat min examen från Uppsala universitet och jobbade som personalkonsulent vid Militärområdesstaben i Skövde med HR-frågor och kände att Jay nog hade siktet inne på ett något högre sammanhang än vad jag hade mäktat med...

Vi rörde oss liksom i två olika divisioner. Men det blev successivt allt glesare mellan breven och vår kontakt upphörde omkring år 1980.

När jag under våren 2005 städade ur vinden på mina föräldrars hus i Luleå hittade jag en låda med mina gamla brevväxlingar. I en bunt fanns min brevväxling med Jonathan Pollard. Intressant tyckte jag, och började fundera på att återuppta korrespondensen med honom.

Hur skulle jag få tag på Jay?

Jag börjar väl med att googla på "Jonathan Pollard" tänkte jag. Kanske får jag då något napp som jag kan gå vidare med. Till min enorma förvåning fick jag över 85 000 träffar på Jay! Förvåningen övergick i en chock när jag fattade att min gamla kompis Jay var den storspion avslöjades av FBI och som greps den 20 nov 1985 utanför den israeliska ambassaden i Washington!

Jay var Jonathan Pollards smeknamn

I Dagens Nyheters digitala arkiv från den 26 nov 1985 hittade jag flera artiklar om gripandet av Jay.

Jag skrev ett brev till Jay i juli 2005 adresserat till högsäkerhetsfängelset i North Carolina där han satt inlåst, men dessvärre fick jag inget svar. Osäkert om han alls fick mitt brev i sin hand eller om han inte ville skriva tillbaka till mig. Ett tråkigt ögonblick i livet får jag medge.

Lögn-detektor avslöjade

Jay hade ju gjort det som han sade till mig i hyddan: läst statskunskap och internationell analys vid Stanford University och sökt jobb vid CIA. De ratade dock honom. De hade med lögn-detektortest och andra grundliga undersökningar hittat evidens på drogmissbruk (oklart vad och hur allvarligt det var). Jay var dock idog och målinriktad. Den 19 september 1979 fick han jobb som underrättelsespecialist vid US Navy Field Operational Intelligence Office (ungefär "marinens underrättelseenhet").

Rätt snart tog han kontakt med den israeliska flygöversten Aviem Selle som var tjänstledig för att läsa IT-teknologi vid New York University. Selle blev mycket förvånad och tog omedelbart kontakt med flygvapenstaben i Tel Aviv. Där blev man lika överraskad och instruerade Selle att hålla kontakt med Jay, men att vara mycket försiktig. Det verkade nästan vara ett provokationsarrangemang av FBI. Men Selle och Jay höll fortsatt kontakt och Jay började successivt leverera hemligt material till sin kontaktman. Han lämnade under flera år ut en mängd topphemliga uppgifter om USA:s försvar och taktisk underrättelseinformation till staten Israel, bland annat om terroristbekämpning.

Diamantring som tack för spioneri

I juni 1984 fick han 10 000 dollar i arvode plus en fin ring med diamanter och safirer som han gav till sin flickvän Anne Henderson som förlovningspresent. Jay gifte sig sedermera med Anne, som liksom han själv var av judisk börd.

Någon av Jays arbetskamrater blev dock misstänksam då han såg att Jay en fredagseftermiddag tog med sig hem en stor mängd dokument. Kollegan tipsade anonymt FBI och därmed var bollen i rullning.

Kodordet var Cactus

Jay blev kallad till förhör, men han var formellt inte anklagad för brott och fick därför i en paus ringa till sin hustru. Han sade då till henne kodordet "cactus" vilket betydde "gör dig av mig alla hemliga dokument hemma, vi är upptäckta"! Anne samlade alla dokument i en stor låda som hon bad sin granne ta hand om. Lådan innehöll 35 kg dokument och grannen, som var marinofficer, blev väldigt fundersam och kontaktade sina överordnade och nu var snaran åtdragen för paret Pollard. Jay och Anne körde den 20 november 1985 snabbt ned till Washington DC och tog sig in på den israeliska ambassaden i avsikt att ansöka om politisk asyl. De israeliska ambassadvakterna avvisade dock Jay och Anne och de anhölls omedelbart av FBI-agenter på gatan utanför ambassaden.

Livstids fängelse...

Efter rättegången dömdes Jay till livstids fängelse och fick sitta en stor del av fängelsetiden i högsäkerhetsfängelser i Illinois och North Carolina. Hustrun Anne fick ett lindrigare straff och frigavs redan efter 3,5 år.

Hela historien var ju väldigt pinsam. Kanske inte för Jay, men för USA och Israel. Både 1985 och idag 2022 är ju Israel och USA mycket nära allierade både militärt och underrättelsemässigt. De israeliska påtryckningarna att frige Jay var hela tiden påtagliga oavsett vilken president som suttit i Vita Huset, men motståndet från den amerikanska försvarsmakten var kompakt och presidenterna Reagan, Clinton,

Bush d.ä., Bush d. y. och Obama stod alla emot de israeliska påtryckningarna. En förrädare är alltid en förrädare, oavsett vems ärenden han går, tycktes man resonera.

... men blev fri efter 30 år

Efter mångåriga vädjanden och påtryckningar från Israel och särskilt då från Benjamin Netanyahu, frigavs Jay dock villkorligt den 21 november 2015 efter prick 30 år i fängelse. Han fick utrikesreseförbud från USA under fem år efter frigivandet och kunde först den 21 november 2020 resa till Israel. Anne och Jay var dock redan för många år sedan frånskilda. De var överens om att äktenskapet inte hade så särskilt goda utsikter att vara gott om den ena parten är en livstidsfånge. Jay har gift om sig och bor i dag i Jerusalem.

Jays israeliske kontaktperson, flygöversten Aviem Selle, flydde till Israel när Jay greps och dömdes i sin frånvaro till livstids fängelse. Han utlämnades dock aldrig till USA och president Donald Trump benådade Selle den 20 jan 2021 på sin sista dag som president.

När jag ser bilden från frigivningen av Jay känner jag nästan inte igen min kompis Jay. Man åldras nog rätt mycket efter 30 år bakom galler. Fast han skulle kanske inte känna igen mig heller...

Jay vid frigivningen

Jay fick ett mycket mer annorlunda och ett mycket mer spännande liv än vad både han och jag kunde ana när vi satt i hyddan sommaren 1971. Men jag skulle verkligen inte vilja byta med honom. ■

Tommy Bäckström

Fotnot: Tommy Bäckström är kyrkvård och ledamot i Umeå kyrkoråd och har tidigare varit ställföreträdande HR-chef vid Skogsstyrelsen i Sverige.

Bönevecka för kristen enhet i Jerusalem

*Vi har sett hans stjärna gå upp och kommer för att hylla honom.
(Matt 2:2)*

Texten ur Matteusevangeliet – om stjärntydarnas sökande efter det nyfödda Jesusbarnet – var temat för årets *Week of Prayer*. Denna internationella, ekumeniska bönevecka hade i år, på uppdrag av Kyrkornas världsråd, utformats av The Middle East Council of Churches (ung: Kyrkorådet för Mellanösterns kyrkor).

Under januari månad varje år firas denna vecka i kyrkor över hela världen. I Jerusalem dock alltid något senare, av hänsyn till den armeniska julen. *Week of Prayer*, som i år hölls den 22–30/1, samlar kristna från alla kyrkor i Det Heliga Landet till bön och gemenskap med varandra.

Från Mellanöstern – där en gång "Guds ord slog rot och bar frukt, och varifrån apostlarna gav sig ut att predika evangeliet"¹ - ville The Middle East Council of Churches sprida budskapet om stjärntydarna som en symbol för hur vi kristna – trots våra olikheter och skillnader – delar samma längtan att få möta Jesus.

På torsdagen föll snön över Jerusalem. All trafik avstannade och skolorna stängde, och de som trotsade vädrets makter för att ta sig till gudstjänst i The Upper Room på Sionberget, fick se sig tvingade att forcera drivor av blötsnö och nedfallna trän.

1. <https://www.custodia.org/en/news/week-prayer-christian-unity-jerusalem-back>

Mer förenar än skiljer oss åt

Precis som de tre stjärntydarna i sitt sökande tvingades ändra sin väg, måste vi i vårt sökande också ändra hur vi ser på och förstår varandra: I våra ekumeniska ansträngningar räcker det inte att bara se på den andre, vi måste dessutom försöka se i samma riktning – se hur det som förenar oss är större än det som skiljer oss åt.

Inte minst för kyrkorna i Mellanöstern (och i Jerusalem), som lever i minoritet och ofta i utsatthet, handlar ekumenik om framtid och överlevnad. Det handlar om överlevnad i en hotad tillvaro där kristna, i stället för splittring och konflikter, behöver styrkan från gemenskapen i Kristi kropp. Som symbol för den ekumeniska strävan i denna del av världen blir de tre stjärntydarna en kontextuellt förankrad och inspirerande bild för sökandet efter enhet. Ledsagade av stjärnan över Betlehem, rör sig både de och vi på en gemensam väg.

2022 års bönevecka i Jerusalem blev, trots motgångar i form av pandemi (våra armeniska vänner fick tyvärr ställa in sitt deltagande just på grund av Covid) och snöstorm(!), en vecka som samlade oss kristna att i värmande gemenskap under samma tak be för denna enhet, och för den fred som är vår längtan och vårt mål.

Samtidigt erbjöd snön möjlighet till kreativ snögubbstillverkning. Här vid Muristan i gamla stan.

Enligt traditionen turas stadens olika församlingar om att bjuda in till gudstjänst under Week of Prayer. Deltagarna får därmed chansen att både ta del av och glädjas över den mångfald och rikedom av traditioner som den världsoida kyrkan består av. Böneveckan inleddes med gudstjänst hos den grekisk-ortodoxa församlingen i Sepulchre Church/ Gravkyrkan.

St Mark's Church, och den syrisk-ortodoxa församlingen, bjöd på fredagskvällen in till gudstjänst i behövlig värme, efter dagar av snöslask och kyla. Författaren själv kände sig dessutom mycket hedrad av att bli inbjuden att bryta den annars så manligt dominerande skaran av celebranter.

För sången stod den koptiska kören – och Fr Boulos (t h), som sjungandes på arameiska bl a bad Herrens bön. (Förutom arameiska talar Fr Boulos även svenska, vilket han lärt sig under sina år i Södertälje.)

Äntligen stod hon i predikstolen! I Redeemer Church, hos den lutherska församlingen, predikade Rev. Carrie Ballenger och talade om nyligen bortgångna ärkebiskop Desmond Tutu och buddistmunken och fredsaktivisten Thích Nhất Hạnh, som viktiga ledstjärnor i våra liv.

Veckan avslutades traditionsenligt hos den grekisk-katolska församlingen i Church of Annunciation, Rökelsedimman (och -doften) låg tät i rummet när kyrkans diakon svingade sitt rökelsekar över altaret och församlingen.

Till St Andrew's estetiskt sparsmakade kyrkorum bjöd den skotska församlingen in till bön, för att i gemenskap med kristna syskon hitta nya vägar att sprida ljuset från evangeliet.

I den anglikanska kyrkan, St George Cathedral, vandrade den brinnande lågan – som ett tecken på gemenskap och fred – runt bland församlingen, tills alla ljus var tända.

Sist i den grekisk-katolska gudstjänsten bjöds församlingen in att ta del av det välsignade brödet (antidoron). Därefter blev det fika och samvaro, som ingen verkade vilja lämna. Eller som Syster Azisa (längst t h) uttryckte det: "I wish we could have this week every week!"

Jag tänker att Sr Azisas längtansfulla ord (se bildtext) väl sammanfattar vad många av oss kände efter denna Week of Prayer: Vi behöver varandra, och ju mer vi ses desto mindre främmande blir vi för varandra. Ensam är ingen stark, men tillsammans kan vi sprida ljuset från evangeliet, bidra till dialog och möten och vara ledstjärnor i mörkret. Och skapa fred. ■

*Jerusalem den 10 februari
Karin Ekblom,
Kaplan vid Svenska Teologiska
Institutet i Jerusalem*

Fotnot: Ett stort tack till mina kollegor Maria Leppäkari, Fanny Wingborg och Don Binder för bidrag med bilder.

En oansenlig detalj av Adania Shibli

Jag tillhör en läsande klan, och kring jul går bokdiskussionerna höga – vad vill man läsa under ledigheten, vilka författare står på önskelistan? På min stod i år Adania Shiblis tredje roman "En oansenlig detalj", något som visade sig bli en läsupplevelse utöver det vanliga.

Shibli är palestinsk författare, ansedd som en av den arabisktalande litteraturens just nu viktigaste röster. I *En oansenlig detalj* driver hon en lågmäld berättelse om en tyst katastrof – och dess upprepning. Men störst avtryck gör utan tvekan allt det som inte sägs, men som tanken återkommer till fortfarande nu i slutet av januari.

I romanens första del befinner vi oss i Negevöknen 1949. En grupp israeliska militärer upprättar läger. Hettan plågar dem när de patrullerar det tomma landskapet. En insekt biter en officer. En ung beduinkvinna tas till fånga och förnedras. Detaljerna plågar läsaren. Det är som om berättelsens huvudkaraktär bara har två fokus – det supernära, kroppsliga, infekterade och dammiga – och överflygningens perspektiv – horisonten som han ser genom kikaren, det egna bidraget i det stora samhällsbygget.

När romanen går in i sin andra del befinner vi oss i nutid och berättarjaget har just flyttat in i sitt nya liv i Ramallah, hängt upp gardiner, vinnlagt sig om att granarna ska se hur stillsam och vanlig hon är. Hon läser om händelsen med beduinkvinnan 1949 och börjar följa ett spår. Inte av nyfikenhet eller vilja till upprättelse, tycks det, utan mest som om tanken blir ett insektsbett som hon inte kan sluta klia på. Romanjaget hyr en bil och kör söderut. Gör ett besök i ett museum som berättar om något helt annat. Letar upp platsen där allt hände – och finner en yta utan själ och en betydelselös tystnad. En betydelselös död?

För mig vibrerar Shiblis text. Det sliter i kroppen på den insektsbitne officeren som verkar oförmögen att inse vartåt det barkar för honom och hans mannar som slår ihjäl en kvinna. Det tar sig uttryck i den närmast maniska viljan hos kvinnan i Ramallah att söka svar – utan att riktigt ställa några frågor. Jag känner oron, stressen och distractionen i varje mening.

Shiblis roman är uppbyggd som en diptyk, sammanfogade med mycket svaga gångjärn. Kanske är det den Wittgensteinska sanningen att "varom vi inte kan tala, därom måste vi tiga" det som binder ihop romanens två delar. Stumheten jag som läsare upplever är densamma hos officeren och senare hos berättarjaget. Berättelsen utspelar sig i en skickligt tecknad verklighet. För den som någon gång rest från Ramallah, passerat Kallandia och fortsatt söderut, mot Negev, har Shiblis detaljerade miljöbeskrivningar en närmast filmisk kvalitet. Men det är mellanrummen, stumheten och den distraherade känslan som stannar kvar och får en *En oansenlig detalj* att fastna i mitt huvud - som ett kliande insektsbett. ■

Anna Hjälms

En oansenlig detalj. Bokförlaget Tranan 2021

Två kvinnors möte på en gårdsplan i Ein Karem

I en liten by i Juda bergsbygd sker ett heligt möte mellan två kvinnor. Om detta kan vi läsa i Lukasevangeliets första kapitel. Den ena till åren kommen, den andra fortfarande tonåring.

De möts på gårdsplanen till prästgården. Sakarias verkar inte vara hemma, som präst är han troligen i templet i Jerusalem. Elisabet går hemma och förbereder sig på att föda deras son. Barnet som de väntat på så länge och som nu Sakarias fått löfte av Gud att hans älskade gamla fru ska föda.

En dag får hon besök av sin kusin Maria, också hon väntar barn. Den unga Maria har sökt sig bort från Nasarets skvaller med sin växande mage.

Elisabet till höger möter Marias blick.

Ett möte sker mellan två kvinnor. Ett möte som kommer att förändra Elisabets liv. Elisabet bär på Johannes, han som skulle bli döparen och han sparkar glatt till i magen på henne när Maria och Elisabet faller i varandras armar. Ett möte mellan två kvinnor, ett delande av glädje, av förväntningar, av oro. De har många frågor och funderingar att dela med varandra. Två söner med gudomliga uppdrag, två söner vars ankomst är aviserade av änglar. Något speciellt måste det vara med deras barn. De kände sig fyllda av helig bävan. Elisabets ord till Maria har blivit till hela mänsklighetens tillbedjan av gudaföderskan: "Välsignad är du mer än andra kvinnor, och välsignat det barn du bär inom dig".

Magnificat på svenska i Johannes döparens kyrka. Foto J-O Aggedal

Vingårdens källa

Kusinmötet sker i den sömniga lilla byn Ein Karem, vars namn betyder "vingårdens källa", och som ligger i dalen mellan kullarna där Hadassahsjukhuset och Yad Vashem, Holocaust minnesplats i dag, ligger. Här har människor bott och verkat i över fyratusen år. I dag brukar byn beskrivas som en konstnärskoloni och ett kulturellt centrum. Bland byns många kloster och kyrkor hör två samman med Sakarias, Elisabet, Johannes, Maria och Jesus. Den ena och ursprungliga är Johannes döparens kyrka. Den andra, Marias besöks kyrka (Visitatio Marriae) som ligger på andra sidan dalen lite högre upp i backen, är i enlighet med medeltida tradition den verkliga platsen där Elisabet och Maria möts. Enligt traditionen skulle Elisabet haft ett sommarhus här då platsen är svalare och ligger mer i skugga.

Johannes döparens kyrka

Kyrkan är byggd över grottan där Elisabet enligt traditionen födde Johannes döparen. Den ryska abboten Daniel, som levde i början av 1100-talet, ger oss det första skriftliga belägget på att en kyrka är byggd på den plats som än idag pekats ut som Johannes döparens hus, eller som han ofta kallas i Mellanöstern Johannes vägvisaren. Daniel skriver: "Sakarias hus ligger vid foten av ett berg i västra Jerusalem. Det var till Sakarias hus den heliga jungfrun Maria kom för att hälsa på hos Elisabet, Sakarias fru. Det var i detta hus som Johannes växte upp, han som skulle visa vägen till frälsaren Jesus Kristus. En kyrka har nu byggts på denna plats. Till vänster om huvudaltaret finns en liten grotta där Johannes vägvisaren är född." Dagens kyrka har sin form och grund från denna tid. Ovanligt mycket är bevarat då kyrkan aldrig blivit helt förstörd som så många andra kyrkor i området. Fram

Porten med mosaiken. Foto: J-O Aggedal

till 1600-talet, då franciskanerna tog över, fungerade kyrkan som församlingskyrka och pilgrimskyrka med ett litet kloster. När franciskanerna tog över påbörjades en restaurering och en utbyggnad. Återinvigning skedde år 1674. Ännu i dag pågår en successiv restaurering av murar, konservering av konst och installation av nya konstverk.

Vid arkeologiska utgrävningar av området har man funnit en mikve, ett judiskt rituellt bad. Det rör sig om ett badrum som troligen använts för rituella reningsceremonier i Johannes döparens anda. Under den byzantinska perioden, från slutet av 300-talet, har badet fungerat som ett baptisterium där dop troligen skedde vid påskens midnattsmässa. Under denna period användes området runt kyrkan även som begravningsplats. Arkeologiska utgrävningar år 1885 gör det troligt att anta att det inom området finns flera martyrs gravar. Arkeologerna fann då en mosaik som hedrar, som det står, "Anonyma Guds martyrer". Man fann även flera grottor med mosaiker som visar på en tidig kristen komunitet på platsen.

Här gömdes Johannes undan Herodes

Kyrkans krypta är byggd vid Marias källa, platsen där Maria och Elisabet möts. Enligt en tradition är detta även platsen där Elisabet gömde Johannes vid tiden för Herodes barnamord (Matt 2:16). På 1860-talet började franciskanerna att bygga i området vid platsen där det funnits ett kapell sedan 300-talet.

Sakarias som överstepräst. Foto: J-O Aggedal

I och med den kände italienske arkitekten Antonio Barluzzi slutfördes bygandet och kyrkan kunde invigas år 1955. När pilgrimen träder in genom porten till klosterområdet blir hon välsignad av Sakarias som står staty över ingången tillsammans med Elisabet.

Han står som överstepräst med lyfta händer för att ge den Aronitiska välsignelsen (4 Mos 6:24–26). I blickfånget ser vi en ståtlig fasad med en mosaik föreställande den gravida Maria ridande på en åsna omgiven av uppvakande änglar. Ett pampigt torn reser sig mot himlen. Gården framför kyrkan omramas av en mosaikvägg klädd med Marias hymn, Magnificat, på femtioåtta språk, även svenska. Fortfarande tillkommer fler språk.

Den vackraste illustrationen av de båda kvinnorna utgörs av en skulptur i naturlig storlek. Elisabet med sin stora mage inbjuder till att ta Maria i famn. Maria, ännu endast med antydning till att hon väntar barn, håller sin högra välsignande hand på sin mage. Blickar som möts, förtrolighet, hemlighet, samhörighet i en situation som endast mammor kan dela.

Såväl i den nedre kyrkan som i den övre är väggarna klädda med fresker som berättar om händelserna fram till de båda barnens födelse. I den välskötta kloster-

Fresk i nedre kyrkan Maria och Elisabets möte. Foto: J-O Aggedal

trädgården finns sedan några år en flera meter hög staty av Sakarias i full översteprästerlig skrud. Anskrämlig, menar en del, pedagogisk menar andra. Vad man än anser är hela området beskyddat av Custody of the Holy Land och helgat till Guds moder Maria och hennes kusin Elisabet. Helgat till minnet av två kvinnors möte på en gårdsplan, till minnet av att "stora ting låter den Mäktig ske ... hans namn är heligt" (Luk 1:49). ■

Marias hand på magen

Jan-Olof Aggedal, Lund

Folkrättsrapporter om apartheid

Tisdagen den 1 februari 2022 publicerade Amnesty International en 280-sidig folkrättsrapport om förekomsten av en apartheidssituation i Israel och Palestina: "Israel's apartheid against Palestinians: a cruel system of domination and a crime against humanity". Redan dagen före publiceringen hade Israels regering officiellt bemött rapporten med kritik, begärt att den inte skulle publiceras, och uttryckt farhågor för antisemitism som ifrågasättande av Israels existens som stat.

Amnesty International försvarade sig med att rapporten inte ifrågasätter Israel som stat utan Israels politik och sätt att regera. Amnesty International har tio miljoner medlemmar runt världen.

Förra året har två större rapporter kommit om förekomsten av apartheid i de ockuperade palestinska områdena och även i själva Israel. Rapporten från den amerikanska människorättsorganisationen Human Rights Watch heter "A Threshold Crossed". Den publicerades i april 2021 och omfattar 213 sidor. Rapporten från den israeliska människorättsorganisationen B'Tselem heter "A regime of Jewish supremacy from the Jordan River to the Mediterranean Sea: This is apartheid" och publicerades den 12 januari 2021.

Redan 2017 bad palestinska kristna i ett Öppet brev kyrkorna i världen jämte Kyrkornas världsråd att uppmärksamma situationen i Det Heliga Landet om apartheid.

Sveriges och EU:s hållning är att inte använda begreppet apartheid för att beskriva situationen i Israel och Palestina, utan poängterar att okkupationen jämte bosättningarna på ockuperad mark är illegala. ■

swish®

*Så enkelt är det att ge ett bidrag till
Den Gode Herdens skola i Betlehem:
Swisha till 123-218 27 23!*

Alla pengarna går till skolan.

Oswald, fader Daniel – hjältemodig räddare av judar

Ibland händer det att ett möte fastnar. Det blir svårt att inte fortsätta tänka på vad som hände och jag vill veta mer om personen jag mötte. Det gäller verkliga möten men också litterära möten. En sådan händelse var läsningen av den 526 sidor som Ljudmila Ulitskaja skrivit i romanen om Oswald Rufeisen/fader Daniel med titeln "Daniel Stein, tolk" utgiven av Ersatz 2021 och bra översatt (från ryska) av Ola Wallin.

När jag hade läst boken kom jag också över en biografi på engelska om Oswald Rufeisen skriven av Nechama Tec, professor emerita i sociologi vid Stamford-universitetet i Connecticut, USA. *In the Lion's Den The life of Oswald Rufeisen* (Oxford University Press, 1989).

Orsaken till att jag vill dela med mig från detta omtumlande möte är att författaren Ulitskaja skriver om sitt första möte med Fr Daniel att det var som att "taket lyftes eller en klotblixtn svävade i rummet. Sedan förstod jag att det var en människa som levde i Guds närvaro, och närvaron var så stark att också andra människor uppfattade den."

Målande texter

Ulitskaja lyckades få fram detta i sin roman så att också jag drabbades av mötet. Frågan för mig blev då hur mycket av "fader Daniel" som var författaren Ulitskajas egen fantasi. Det är svårt att veta, men i läsningen av biografien förstod jag att många fakta i romanen var verkliga, och som i goda romaner har författaren lagt till målande texter som beskriver romanpersonernas (fiktiva och verkliga) tal och tankar. Biografien förstärkte emellertid upplevelsen av mitt möte med romanens "fader Daniel".

Frågan är också varför Fr Daniel inte blivit mer uppmärksamrad som det helgon han tydligen var? Jag har frågat några av mina vänner som under 80-talet var missionärer i den lutherska kyrkan i Det Heliga Landet, samtidigt som jag arbetade med kyrkan i andra delar av Mellanöstern. Han var inte okänd för dem men själv träffade jag inte fader Daniel när jag besökte jag kloster och kyrkor på Karmel i Haifa 1975 och 1991 under hans levnadstid.

*Fader Daniel,
alias Oswald
Rufeisen*

Gränsmänniska

Kanske var Fr Daniel alltför mycket en "gränsmänniska" för att erkännas av kyrkans hierarki, enligt som författaren och prästen Bengt Pohjanen beskriver "gränsmänniskan" i P1 Lundströms bokradio special i samtal med journalisten Tella Jonsson. En "gränsmänniska" klarar att leva väl i olika miljöer men räknas inte tillhöra någon och känner sig ofta ensam. Den beskrivningen passar även Fr Daniel inklusive det att han var ovanligt anspråkslös. Han växte upp mitt i Europa och hans far var under första världskriget officer i tre arméer: Österrike-Ungern, Tyskland och Polen. Oswald/Fr Daniel var flerspråkig från uppväxten och hans flytande tyska räddade både honom och gjorde att han själv kunde rädda många judar under nazisternas dödspatruller. Som präst återuppväckte han Jakobskyrkan från 100-talet.

Professorn Nechama Tec beskriver Fr Daniel med det engelska ordet "enigma" – mystisk, svårförståelig. En polsk jude som blev tysk polisofficer och därigenom kunde organisera hundratals judars flykt undan förintelse. En flykting från nazismen som fick skydd av nunnor. En pacifist som blev partisankrigare. En präst som insisterar på att vara jude. En krigshjälte som blev munk. En kämpe för judisk överlevnad som vigt sitt liv till att bygga broar mellan kristendom och judendom. En unik personhistoria.

Han föddes 1922 (eller 1921 som förintelsemuséet Yad vaShem hävdar) och var alltså tonåring då kriget kom. Oswald Rufeisen föddes i södra Polen av judiska föräldrar i ett område som tillhört Polen, Preussen/Tyskland och Österrike-Ungern. Han blev munk i Krakow efter kriget, utbildade sig till katolsk präst och kom till klostret Stella Maris på Karmelberget i Haifa 1959. Han dog 1998 eller som det står i romanen 1995 i en bilolycka på berget Karmel. Berättelsen om hans liv är, som Kaj Schueler skriver i sin recension i SvD av boken *Daniel Stein, tolk* "omöjligt att ens i fantasin föreställa sig, likväl är det sant", en inspiration som kan ge hopp även i den tid som är nu.

Jakobs stegen

Ljudmila Ulitskaja är idag en av Rysslands största författare, och på svenska finns bl a *Jakobs stegen* (2017). I denna roman om Oswald Rufeisen har hon skrivit eller sammanställt, som hon själv skriver, ett collage av fragment ur intervjuer, brev, tal av och om Fr Daniel samt om personer som fanns eller kunde ha funnits i hans närhet. Oswald fick tilltalsnamnet Daniel som munk eftersom han likt Daniel i GT varit i Lejongropen när han tjänstgjorde i Hitlers polisstyrka i sitt syfte att rädda så många som möjligt av sina judiska landsmän. Han blev kristen när han gömde sig i ett nunnekloster undan nazisterna som upptäckt att han som polisofficer hjälpt flera hundra judar rymma från en planerad avrättning. I klostret blev Oswald övertygad genom egen läsning att Jesu uppståndelse var Guds svar på ondskan. Den ondskan som var så tydlig under andra världskriget. Men det var också hans övertygelse som präst/fader (Fr) i Det Heliga Landet att Jesus som led döden genom ondskans makt besegrade den genom uppståndelsen. I lidandet finns ingen mening, och människans uppgift är enligt fader Daniel att i allt visa medkänsla och barmhärtighet. När Fr Daniel berättade för israeliska skolbarn om kristen tro sa han att Jesus som han kallade Läraren uppmanade till kärlek och att Jesus höll kärleken högre än lagen. Han sa också, enligt Ulitskaja, att det man gör i stunden är viktigast och därför är det likvärdigt att diska efter en större måltid och att förrätta Mässan. Det kristna valet, sa han, är att ständigt befinna sig i det avgörande ögonblicket, i själva kärnan av livet, känna smärtan och glädjen på samma gång.

Hävdade sin rätt som jude

Det är svårt att veta om Fr Daniel uttryckte sig exakt så, men enligt professorn var Fr Daniel en eftertraktad talare i många olika sammanhang, särskilt i skolor men även i publika sammanhang. På sextioalet utmanade han landets lagar upp i Högsta domstolen och blev rikskändis då han hävdade sin rätt att invandra som jude, eftersom han var född av en judisk mor, trots att han konverterat och var katolsk präst. Han hävdade att han var jude och kristen, liksom Jesus var jude. Han blev israelisk medborgare men i passet stod det inte att han var jude. Han accepterade domslutet. Som karmelitmunk vistades han dagtid utanför klostret, något som inte accepterades av alla hans munkbröder. Han menade att hans yrke var att vara guide för pilgrimer. Men hans verkliga livsuppgift var återetablerandet av Jakobs kyrka. Den kyrka som han menade fanns i Jerusalem under de första århundradena efter Kristus, som var judisk och följde Jesu undervisning.

Ljudmila Ulitskaja

David var karmelitmunk

Eftersom Fr Daniel var karmelitmunk och katolsk präst fanns Jakobskyrkan hierarkiskt under katolske patriarken i Jerusalem, men som en anomali. Gudstjänsten firades på hebreiska och den lilla församlingen hade en blandning av många olika nationaliteter med hebreiska som gemensamt språk. Fr Daniel ville inkludera många och följa Jesus i att hålla kärleken över läran, men detta innebar motstånd inom den religiösa hierarkin från den egna katolska och andra. Då fick Fr Daniel ofta stöd av de lokala arabiska/palestinska kristna från olika samfund i Haifa. Inkomsterna från fader Daniels guideverksamhet underhöll Jakobkyrkans verksamhet och gav också möjlighet att ge diakonal hjälp till dem som sökte, och Fr Daniel var känd för att hjälpa alla han kunde hjälpa. Han unnade inte sig själv något, levde enkelt och uppfattades av många som en anspråkslös vänlig präst. Han var personlig vän med dåvarande påve Johannes Paulus II från tiden i Krakow och Jakobskyrkan i Haifa stängdes inte förrän efter fader Daniels död.

Fader Daniel ville bygga Israel

Fr Daniel ville som jude vara med och bygga Israel, men han trodde att framtiden var i en gemensam stat för både judar och araber. Fr Daniel, Oswald Rufeisen, dog 1998 men enligt romanen en månad efter att president Yitzhak Rabin mördades av en israelisk bosättningsfanatiker i november 1995. Då för 27 år sedan försvann kraften i fredsprocessen.

Fr Daniels exempel om gränsöverskridande för våra medmänniskors skull är viktigt att följa för att hindra den religiösa och politiska fanatism som vill regera genom att bygga murar och skapa "apartheid" mellan grupper och folk både där och här. Läs gärna boken - *Daniel Stein, tolk!* I en recension står att "boken har skrivit en ny sida i världslitteraturens historia...". ■

*Göran Rask, SJF kassör,
f d Mellanösternsekreterare för Svenska kyrkan*

swish®

*Så enkelt är det att ge ett bidrag till
Den Gode Herdens skola i Betlehem:
Swisha till 123-218 27 23!*

Alla pengarna går till skolan.

Information om Jerusalemsföreningen:

Bjud in oss digitalt eller fysiskt!

Nu hoppas vi att det återigen blir möjligt att mötas i det fysiska rummet och dela kunskap, erfarenheter och engagemang. Vi vill dock också erbjuda möjligheten att bjuda in någon av nedanstående personer för en digital träff med information och samtal om Den Gode Herdens skola.

Det digitala mötet sker via mötestjänsten Zoom. Tillsammans med Sensus studieförbund ordnas det praktiskt tekniska. Allt som behövs för att kunna delta på en digital träff är en dator med internetanslutning, webbkamera och mikrofon, eller en smart telefon eller surfplatta. Ange i din kontakt med någon av nedanstående personer om ni vill ha ett digitalt eller fysiskt möte. Ni kan också tillsammans i samtalet komma fram till om det är en digital eller fysisk träff som passar bäst och är möjlig. För mer information hur det digitala går till kontakta Jakob Lindkvist på Sensus (jakob.lindkvist@sensus.se, 0706-18 16 25).

I mån av tid och möjlighet är följande personer från Svenska Jerusalemsföreningen beredda att komma till er församling eller grupp, digitalt eller fysiskt, för att berätta om Den Gode Herdens skola och de kristnas situation i Mellanöstern.

Jan-Olof Johansson,
0705-41 58 57, jano.johans@gmail.com

Göran Rask, Alingsås,
0703-73 40 88, goran.rask@gmail.com

Kjell Jonasson, Sollentuna,
0700-39 48 98, kjell.jonasson47@gmail.com

Lars Micael Adrian, Lund,
0727-43 82 41, modgun@telia.com

Kristina Lindström, Lund,
0702-13 66 07, kristina.lindstrom@aggedal.se

Anna Hjälml, Umeå,
0725-05 27 98, hjalm.anna@gmail.com

Jonas Agestam, Norrköping,
0767-62 71 77, Jonas.agestam@svenskakyrkan.se

Christina och Stig Norin, Uppsala,
0702-73 41 57, stig@norin.in

Fredagen den 6 maj inviger Kyrkornas världsråds Europapresident, Anders Wejryd, Palestinsk kulturfestival 2022 i Uppsala.

Bortom nyheterna om våld och kränkningar blomstrar ett palestinskt kulturliv. Ett kulturliv som vill sprida demokrati och yttrandefrihet och bygga ett fritt palestinskt civilsamhälle. Ett kreativt skapande som är en kraftkälla till den kamp för folkrätt och mänskliga rättigheter som det palestinska folket utkämpar under israelisk ockupation, blockad och brist på medborgerliga rättigheter.

Idag kan kulturen och konsten bidra till mänsklig värdighet i situationer som ibland är ovärdiga. Kulturen erbjuder också ett demokratiskt utrymme som kanske inte går att hitta någon annanstans, en plats där särskilt unga människor kan hitta en fristad.

Det är Act Svenska kyrkan som tillsammans med Missionskyrkans kulturråd, Dar al Kalimas vänner, Palestinagruppen i Uppsala, Palestinska folkets förening, Studieförbundet Bilda, Sabeels vänner i Sverige och Kairos Palestina inbjuder konstnärer och filmare från Palestina till den tre dagar långa kulturfestivalen. Själva kulturfestivalen äger rum i Missionskyrkans lokaler centralt belägna på Sankt Olofsgatan 40 i Uppsala.

Fredagskvällen inleds med ett föredrag av Mitri Raheb, ordförande i den lokala skolkommittén på Den Gode Herdens skola.

Fredagskvällen fortsätter med musikaliska minnen från Dandanat (arabiska för intro till ett musikstycke) som är en musikfestival för palestinska och svenska band.

På lördagen den 7 maj får den palestinska konsten en framträdande plats liksom den palestinska kortfilmen.

Senare blir det en föreläsning om palestinsk konst. Flera palestinska konstnärer från Jerusalem, Betlehem och Sverige är närvarande och presenterar sina verk.

Oudspel

På lördagskvällen blir det poesi och musik med bland annat en världsberömd palestinsk oudspelare och en musikalisk fredsmanifestation av judisk, kristen och muslimsk tradition.

På söndagen den 8 maj predikar Mitri Raheb i Missionskyrkans gudstjänst.

Den palestinska kulturfestivalen fortsätter på eftermiddagen med ett samtal om "Den stora katastrofen", Nakba.

Deltagare i den palestinska kulturfestivalen uppmantras att på söndagen klä sig palestinskt och delta i den avslutande manifestationen.

Festivalbiljett 200 kr (ungdomar 100 kr) som gäller för hela festivalen säljs vid entrén.

Den som vill ha **fortlöpande information** om den palestinska kulturfestivalen kan skicka ett mail med *PALESTINA - KULTURFESTIVAL* i ämnesraden till pastorhammar@gmail.com.

*Så enkelt är det att ge ett bidrag till
Den Gode Herdens skola i Betlehem:
Swisha till 123-218 27 23!*

Alla pengarna går till skolan.

Gåvor till Svenska Jerusalemsföreningen

Gåvor från 1 september 2021 till och med 31 januari 2022

Jämfört med samma period 2020/2021 samt 2019/2020

	31/1 2022	31/1 2021	31/1 2020
Medlemsgåvor	26 050	35 500	36 200
Faddergåvor	80 500	86 350	112 570
Gåvor till skolan	434 748	457 841	215 739
Skolan, minnesavgifter	62 389	108 655	115 073
Skolan, födelsegåvor	21 800	9 575	16 850
Testamentsmedel	0	0	0
Gåvor till sjukhuset	500	1 900	2 300
Övriga gåvor	0	0	23 150
Kollekter	711 700	377 331	1 348 602
Summa:	1 337 687	1 077 152	1 870 484

MINNESGÅVOR

Torsten Nilsson, Maria Adrian, Ann-Marie Claesson, Carl-Axel Axelsson, Sune Garmo, Eva Melin, Ulla-Britt Sällström, Paul Ragnar Melin, Stieg Berggren, Britten Åberg, Maritta Wahrén, Sven-Olof Franzén, Astrid Andersson, Britt Söderpalm, Lars Holm, Bertil Kreft, Ingemar Andersson, Allan Ollikainen, Birgitta Ingvarsson.

HÖGTIDSGÅVOR

Sylva Svärd, Margarete Hasslow, Lennart Börjesson, Margareta Thorstensson, Gun Ahrén, Marianne Hansson, Svante Wahlman, Cecilia Hallonsten, Gudrun Wikerståhl, Siv Björk, Barbro Jenschke, Ulla-Stina Rask, Johan Svanbom, Gunnar Weman, Tomas Anderman, Ingrid Stenbäck.

Viktig information till gåvogivare:

Vi är tacksamma över att så många sänder in gåvor för uppvaktning vid högtidsdagar, och i stället för blommor vid dödsfall! Vid dessa tillfällen postar vi ett gåvobevis med tack för gåvan. OBS! Glöm inte skriva vart gåvobrevet ska sändas.

För att kunna ge en bättre och snabbare service, när papperspost tar allt längre tid, och samtidigt spara utgifter för porto, kuvert och förtryckta gåvoblanketter, kan vi även sända gåvobevis i pdf-format med e-post antingen till dig som givare eller till berörda personer.

Om du vill att vi sänder gåvobevis med e-post i stället för papperspost:

Skriv till sydvind@gmail.com och uppge till vilken e-postadress gåvobeviset ska sändas! Vi har förtryckta gåvobevis men du kan också själv formulera en kort hälsning som vi lägger till, och du får en färdig pdf att själv skriva ut, eller vi sänder den med e-post till den adress du önskar. Skriv vad gåvan avser och vem/vilka som är givare.

Obs att detta bara är ett erbjudande till den som vill – naturligtvis skickar vi gärna ut gåvobevis med vanlig post även i fortsättningen! Låt oss också veta om ni vill att vi bifogar ett nummer av tidskriften till mottagaren!

*Så enkelt är det att ge ett bidrag till
Den Gode Herdens skola i Betlehem:*
Swisha till 123-218 27 23!

Alla pengarna går till skolan.

Vill Du bli fadder till en av klasserna vid Den Gode Herdens skola i Betlehem?

Det kan du bli genom att bli regelbunden understödjare av skolan.

Så här går det till: Du ger ett belopp till skolans verksamhet en gång i månaden eller i kvartalet eller så ofta det passar dig. Beloppets storlek avgör du själv.

Pengarna går inte direkt till eleverna utan till skolans verksamhet. Du får uppgift om vilken klass du är fadder för och du kommer att få brev från klassen någon gång i terminen och kan själv skriva till den.

Fyll i talongen nedan och skicka den till Ulla-Stina Rask (adress se sista sidan). Hon kommer då att ta kontakt med dig och ge dig mer information.

Ja, jag vill bli fadder:

Namn

Adress

Tel..... E-post.....

POSTTIDNING B
BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning åter-
sänds försändelsen med nya adres-
sen på framsidan (ej adressidan).

Adressändringar och retur till
Ulla-Stina Rask
Arrendegatan 16
441 56 Alingsås.

Glöm inte att meddela ny adress när ni flyttar!

Adresser i Det Heliga Landet

Vår skola i Betlehem har adressen: The Good Shepherd's Swedish School,
P.O.B. 64, Betlehem, via Israel. Tel och fax Betlehem 00 972-2-2742204.

Sjukhusets namn och adress är: Hussein bin Talal's Hospital, P.O.B. 67,
Betlehem, via Israel.

E-post till skolan: gsss@p-ol.com

Föreningens representant i Det Heliga Landet är Solveig Hanna:

Solveig Hanna, mobiltel: +972 537 68 90 10, bostad i Jerusalem: +972 2 6717981.

E-postadress: Solveighanna@gmail.com

Adresser i Sverige

Svenska Jerusalemsföreningens hemsida: www.jerusalemforeningen.se

Ansvarig utgivare: Jan-Olof Johansson (ordf), Klostergatan 11 B, 352 31 Växjö,
mobil: 070-541 58 57, e-post: jano.johans@gmail.com

Sekreterare: Gudrun Norrfjärd, Lärkvägen 10, 448 35 Floda,
mobil: 0702-22 24 49, e-post: gudrun@norrfjard.com

Redaktör för tidskriften: Lars Micael Adrian, Stora Tvärgatan 35,
223 52 Lund, tel 0727-43 82 41, e-post: modgun@telia.com

**Ansvarig för fadderbarnsverksamhet, gåvoredovisning, adressregister och
utskick av gåvoblanketter:** Ulla-Stina Rask. Arrendegatan 16,
441 56 Alingsås, mobil: 070-656 34 67, e-post: sydvind@gmail.com

Lundakretsen:

Kristina Lindström, Nyckelkroken 15, 226 47 Lund, tel 070-213 66 07,
e-post: kristina.lindstrom@aggedal.se

Årsavgiften, som ger rättighet att få tidskriften är minst 150 kr.

Engångsbelopp 3 000 kr.

Plusgiro 20 69 - 3 • Bankgiro 401-3330 • Swish 123-218 27 23

ISSN 0346-2307